

אשכול

העלון השבועי של תלמידי ישיבת "כרם ביבנה".

"לזכור עולם יהיה צדיק" לע"נ מנחם ראש הישיבה הרב חיים יעקב גולדברג זצ"ל בן הרה"ח ישראל אלעזר זצ"ל (תהלים קי"ב)

נלב"ע בז באדר א' ה'תשנ"ה תנצבה

פרשת מטות-מסעי

ב' במנחם-אב

ה'תשע"ב

גיליון מס' 225

(שנה שישית)

זמני השבת

צאת השבת	הדלקת נרות	ירושלים
20:24	19:03	ירושלים
20:26	19:24	תל אביב
20:26	19:24	כרם ביבנה

פר ד"ר שלמה אהרן
(בעל"פ פ"ח)

לעילוי נשמת

מרת דבורה כ"ץ ע"ה
בת ר' אהרן ז"ל

נלב"ע ב' בסיון תשע"א

ת.נ.צ.ב.ה.

הוקדש ע"י משפחת יוסקוביץ

"משה וזורתו אמת"

משה יעקב גמליאל

וידבר משה אל ראשי המטות לבני ישראל לאמר זה הדבר אשר צוה ה'...
 "זה הדבר, מגיד שכשם שנחנכא משה ב'כה אמר כחצות הלילה", כך נתנבאו הנביאים
 ב'כה אמר ה'; ומוסיף עליהם משה, שנאמר בו 'זה הדבר'. ד"א זה הדבר אשר צוה ה'
 הבעל מפר ואין חכם מפר. חכם מתיר ואין בעל מתיר" (רש"י עפ"י ספרי).
 המדרש מוצא לנכון, להזכיר כאן את המיוחד בנבואת משה רבינו – אין המדובר רק בנבואה
 המביאה את דבר ה', אלא גם בנבואה שהיא עצמה דבר ה'. באותן מלים עצמן, המדרש
 רואה גם חילוק הלכתי בין יכולתו של אדם להפר את נדרי אשתו ובתו לבין החכם שהוא
 מתיר את הנדר. נבאר תחילה את המשמעות המוסרית וההדרכה הנרמזת לנו בחילוק זה,
 ואולי מכאן נבין גם את הקשר להבדל בין משה רבינו לשאר הנביאים.
 ספר העיקרים (ד, כז) מתייחס לשאלה איך אדם יכול לחזור בתשובה על דבר שעשה; הוא
 מסביר, שכיון ש"פעולות השכל לא יקבלו חרטה", הרי שפעולה שהתחרטנו עליה מוגדרת
 מחדש כטעות. בכך, כמו שכותב הרמח"ל במסילת-ישרים (פרק ד), גם כן בענין התשובה,
 עקירת הרצון נחשבת כעקירת המעשה, "כחרטת הנדר ממש", ו"יעקר החטא מעיקרו
 כעקירת הנדר ויתכפר לו" (לשונו במס"י סדר ויכוח).

אחד ההבדלים המשמעותיים בין הפרת נדרים להתרתם, היא שההפרה היא מכאן ולהבא,
 ולא עקירת הנדר, כמו בהתרה. הכפרה שע"י תשובה יכולה לבוא, כאשר מדובר בהתרה,
 המגדירה את הרצון מחדש; הפרת הנדר היא באופיה שינוי זמני וחיצוני.
 כידוע, התורה שניתנה על ידי משה רבינו היא נצחית, ושאר הנביאים יכולים רק להורות
 הוראת שעה. אם כן, גם בהבדל בין משה לשאר הנביאים אנחנו רואים את ההבדל בין
 הדרכה – נכונה ואמיתית! – זמנית, מקומית, לבין הדרכה נצחית, ששורשה הוא אמת
 מוחלטת.
 פעמים רבות אנחנו מנסים לפרש ולהסביר, להדריך ולעורר לעבודת ה', בכלים המתאימים
 לזמן ולמקום בו אנחנו נמצאים. לעתים מדובר בשינוי של החלטה מכאן ולהבא, לעתים
 מדובר בהדרכות חשובות מאד ברגע נתון. כל אלה הם נכונים ולעתים אפילו מועילים, אבל
 הם חסרים אותו מימד של אמת מוחלטת, ולכן גם תוקפם הוא מוגבל וזמני. אם קלענו לכלי
 הנכון והמדויק, נוכל לעשות בו שימוש מועיל; אם המציאות השתנתה, או שהערכתנו את
 המציאות היתה לא נכונה – כל מי שניסה יודע את חוסר התועלת בהדרכה כזאת, במקרה
 הטוב.

הדרך האחרת היא, לחפש את האמת כמו שהיא אמת. כאשר אנחנו מנסים ללמד אדם אחר – ללמד אותו את מה שאנחנו באמת
 מאמינים בו, בלי לפחד שהוא לא יקבל את דברינו (כמובן, צריך להסביר בכלים שהוא מסוגל להבין...). כאשר אנחנו מנסים
 להדריך את עצמנו – לחפש מה היא האמת, לא לוותר לעצמנו; ללמוד את התורה, ולהשתמש במה שלמדנו באמת, בנקודות
 היסודיות, בהבנה של "מה ה' א-להיך שואל מעמך", ולמצוא איך זה מתבטא במצב בו אנחנו נתונים. לא להשתמש בהוראות
 שעה, "כה אמר ה'", בלי להתבונן מה הוא "זה הדבר אשר צוה ה'". לא לעשות שינוי פתאומי, שתוקפו הוא זמני, אלא לנסות
 למצוא – לפחות במקביל לשינוי הפתאומי – איך זה יכול להתיישב על הלב ולהיות חלק ממה שאנחנו.

פרשת מסעי מסיימת בהוראת שעה, שניתנה לבנות צלפחד. גם הוראת שעה זו פותחת ב"זה הדבר אשר צוה ה'"; כאשר דור
 באי הארץ אינם יודעים איך לכלכל את צעדיהם בלי הדרכתו הצמודה של משה והם צריכים החלטה זמנית, מקומית, ואפילו
 (בטווח הארוך) לא משמעותית – תמיד התשובה הטובה ביותר היא התשובה הנכונה. כיון שהתורה היא אמת מוחלטת ולא
 משתנה, הוראת התורה ל"אוכלי המן", שאין להם אלא עסקה של תורה, ולדורו של יהושע, מיישבי ארץ ישראל, היא לעולם
 רק פנים שונות – ולמראית עין אפילו הפוכות – של תורה אחת ומצוה אחת, "תורת אמת" שהיא "חיי עולם".

“כי ידע ידידי אשר איסור מראית העין הוא רק בדבר שנעשה זה ברוב הפעמים באופן האסור והוא עושה זה באופן המותר אסור מפני מראית העין... אבל לעשות דבר היתר מפורסם בשביל איזה אנשים שיטעו לחשוב שהוא דבר איסור לא אסרו.”

דהיינו שבמקום שרק מעטים יחשבו שעושה איסור, אין לחשוש למראית עין.²

וכן לעניין נידון דידן, יש כמה מפוסקי זמננו (קובץ 'מבית הלוי' הלכות בשר וחלב הלכה יח', וכן משמע מהציץ אליעזר ח"ה סימן יב') שהתירו לאכול שניצל או נקניקיה צמחונית ("טבעול") יחד עם חלב, משום שמאכלים אלו מצויים מאוד.

בשו"ת יחוה דעת (חלק ג' סימן נט') וביביע אומר (יורה דעה ח"ו סימן ח') כתב שיותר לאכול חלב סינטטי לאחר בשר משום ש"הדבר מפורסם שיש חלב צמחוני והוא מצוי לכל דורש", כהיתר השני של הכו"פ. אך למעשה לא סמך על סברה זאת להתיר לאכול חלב סינטטי עם הבשר ממש, אלא רק זה אחר זה, משום שאיסור אכילת חלב אחר בשר הוא מדרבנן בלבד, ומשמע מדבריו שאין להסתמך על סברה זאת באיסור דאורייתא. ועוד הוסיף שבאכילה בזה אחר זה אינו ניכר לכל, שהרואה שאוכל כעת בשר אינו הכרח רואה שאוכל אח"כ חלב.

וכן בשו"ת "יגל יעקב" (חיו"ד סי' כג) שנשאל, על מה שנהגו להשתמש בקוקוס טחון הדומה לחמאה בתבשילי בשר, השיב שכיון שהמאכל מצוי אין לאסור. אך למסקנה שם לא התיר אלא ליחיד בביתו. ההיתר ליחיד בביתו מובא גם בפתחי תשובה (יו"ד סימן פז, ס"ק י'). שם הכריע הפת"ש לעניין איסור מראית עין בדרבנן, שבביתו יכול לאכול בשר עוף בחלב שקדים ובסעודות גדולות - אסור. מקור החילוק הוא בדברי התוס' (כתובות ס. ד"ה "ממעכ"ן"), שכתבו שאע"פ שאמר רב ד"ל כל מקום שאסרו חכמים משום מראית עין אפילו בחדרי חדרים אסור" (שבת סד.ד), הני מילי דווקא באיסור דאורייתא, אבל באיסור דרבנן - מותר בחדרי חדרים. ולדבריו יכול לאכול לפני בני ביתו שיודעים שאינו אוכל בשר בחלב.

ובשו"ת שבט הלוי (ח"ט סימן קנז) נשאל לעניין אכילת שניצל צמחוני יחד עם חלב, והשיב שיש מקום ללמד זכות על הנוהגים לאוכלם יחד ע"פ דברי הכרתי ופלתי, ומשמע שאין להורות כן לכתחילה.

לסיכום:

יש מקום להקל באכילת חלב סינטטי עם בשר או לחלופין נקניקיה צמחונית עם גבינה. אך יש מפוסקי זמננו שלא הורו לכתחילה להקל אלא באופנים הבאים:

- א. באכילה בזה אחר זה (יביע אומר).
- ב. כאשר אוכל לבד בביתו בצנעא (ע"פ הפתחי תשובה).
- ג. אם נתן היכר בסמוך למקום אכילתו, כפי שמפורש בגמ' במסכת כריתות ובפוסקים. לדוגמא: מותר לאכול נקניקיית טבעול עם גבינה כאשר מניח את האריזה של הנקניקיות על השולחן.

[ויש להעיר שיתכן שלדברי ה"יחוה דעת" יש להתיר אף שניצל צמחוני עם חלב, שמשמע מדבריו שם שיש לסמוך על היתר הכו"פ באיסור דרבנן, וגם בנידון זה נראה כעושה איסור דרבנן בלבד, והרי שניצל רגיל עשוי מעוף, ואיסור עוף בחלב הוא מדרבנן. אך אין זה מוכרח כלל משום שב"ביע אומר" משמע שעיקר הסברא להתיר הוא משום שבאכילה בזה אחר זה לא ניכר האיסור, כמבואר לעיל³.]

² אך יש להעיר שאין זה דומה ממש לנידון דידן, שיתכן שכוונת האגרו"מ למה שכתבו אחרונים רבים, לחלק בין מראית עין שבו אנשים עלולים לטעות במציאות, לבין מראית עין שבו אנשים יטעו בהלכה, שבאחרון אין לחשוש כלל.
³ ועוד יש לומר שיתכן שהיביע אומר הקל רק באיסור דרבנן של המתנה, שכל האיסור משום הרחקה בלבד, אך איסור עוף בחלב עיקרו מדאורייתא, ויש דעה בראשונים שהוא אסור מהתורה. (ונראה פשוט שודאי לעניין אכילת בשר בהמה בחלב סינטטי יש להחמיר גם שאינו דרך בישול אע"פ שאינו אסור מהתורה שהרי מצוי מאוד שהם חמים.)

אומנם למעשה נראה שאפשר לסמוך על סברא זאת בצירוף שיטת הרמ"א והפר"ח המקל בכל מראית עין דרבנן (ולפי זה אפשר שיהיה מותר אף בנקניקיה צמחונית עם חלב, משום שרוב הנקניקיות אינן עשיות מבשר בהמה).

במאמר זה נדון בדין אכילת שניצל ונקניקיה צמחונית ("טבעול") יחד עם מאכלי חלב, או לחלופין בשר יחד עם חלב סויה וכדו', מצד איסור מראית עין.

איסור 'מראית עין' מופיע במקומות רבים בתלמוד. בשו"ת הרשב"א ח"ג (סימן רנז) הרחיב את איסור מראית עין גם לדיני בשר וחלב. שם פסק שאסור לבשל חלב אישה עם בשר משום מראית עין, שיראה כאילו מבשל חלב פרה בבשר.

וכך נפסק להלכה בשו"ע יו"ד סימן פז' סעיף ד':
"אסור לבשל בחלב אשה, מפני מראית העין. ואם נפל לתוך התבשיל, בטל, ואין צריך שיעור"¹

אומנם בהגהת הרמ"א על סעיף ג' כתב:
"ונהגו לעשות חלב משקדים ומניחים בה בשר עוף, הואיל ואינו רק מדרבנן. אבל בשר בהמה, ישל הניח אצל החלב שקדים, משום מראית העין."

מבואר שלפי הרמ"א איסור מראית עין שייך רק במקום שהרואים יחשו בו שעושה עבירה מדאורייתא, אך כאשר נראה רק כאיסור דרבנן, אין לאסור משום מראית עין.

ובסוף דבריו כתב הרמ"א ש"בשר בהמה, יש להניח אצל החלב שקדים", דהיינו שיכול לאכול חלב שקדים עם בשר בתנאי שמניח שקדים כהיכר בסמוך לחלב, שע"י זה יבינו הרואים שזהו חלב שקדים. מקור ההיתר של היכר מובא בגמ' בכריתות (כא.):. הגמ' שם אומרת שאסור לאדם לשתות דם של דגים מכוס משום מראית עין, שאע"פ שדם של דגים מותר באכילה נראה כשותה דם בהמה, אך מותר לשתות אם יש קשקשים בכוס של הדם, שע"י זה יש סימן היכר שזהו דם דגים.

רבים מן האחרונים חלקו על היתרו של הרמ"א למראית עין בדרבנן. הש"ך שם בס"ק ו' הקשה מהגמ' משבת בשבת (נד.), האוסרת להוליך בהמה עם פעמון בצווארה בשבת משום שנראה כהולך למכור בשוק (ע"פ רש"י שם), והרי איסור מקח וממכר הוא מדרבנן בלבד ובכל זאת חששו בו משום מראית עין, ומכאן שמראית עין אסור אף שנראה כעושה איסור דרבנן. וכן גם פסק בשו"ת "באר שבע" ועוד פוסקים רבים.

אומנם יש מהאחרונים שהסכימו לדין הרמ"א. הפרי חדש כתב שלעניין מראית עין אין לחדש איסורים שלא מסרו לנו חז"ל, שהרי ישנם דברים רבים שיכולים להייראות כאיסור ולא מצינו שאסרו אותם (כגון אכילת בשר חיה ללא ניקור, שאפשר לטעות ולחשוב שזה בשר בהמה). ואף שאין להקל כנגד הרשב"א שחדש שיש איסור מראית עין בבשר וחלב, באיסור דרבנן ודאי יש להקל.

ובספר כרתי ופלתי כתב שאין לאסור אכילת בשר בחלב שקדים כלל, בין באיסור דאורייתא ובאין באיסור דרבנן, שמה שאסרו בכריתות לשתות דם דגים זה רק משום שזהו ממש דם, אך חלב שקדים איננו חלב ומה שאנו קוראים לו חלב זה רק משום דומה לחלב ובכח"ל לא גזרו חז"ל.

ועוד הוסיף הכרתי ופלתי טעם נוסף להתיר בשר בחלב שקדים, שכל מה שאסרו מראית עין זה רק כאשר אין הדבר מצוי, שבזה הרואים לא יתלו שעושה בהיתר, ולכן אסרו חז"ל לשתות דם של דגים שדם דגים בכוס אינו מצוי, אבל חלב שקדים הוא מצוי והרואה אדם שאוכל בשר עם חלב שקדים יתלה שזהו חלב שקדים ואין בזה משום מראית עין. הכו"פ מוכיח שאין לחשוש למראית עין בדבר השכיח להיתרא מדברי הגמרא ביבמות יד. שאומרת שבמקומו של ר' יוסי הגלילי היו אוכלים עוף עם חלב כשיטתו של ר"י הגלילי שאין איסור אכילת עוף בחלב אפילו מדרבנן, ומה שלא חששו למראית עין שיראה כאילו אוכלים בשר בהמה, מוכח שבמקום ששכיח היתרא לא חששו.

ובהקשר ההיתר השני של הכו"פ ראוי להביא את דברי ה"אגרות משה". בשו"ת אגרות משה אור"ח חלק א' חלק צו', נשאל הרב משה פיינשטיין כיצד נסע במכוניתו כמה דקות לאחר זמן הדלקת נרות ולא חשש למראית עין, שהרי יש אנשים שסבורים שמיד בהדלקת נרות כולם נאסרו במלאכה. והשיב האגרו"מ:

¹ אומנם בסעיף הקודם, פסק בשו"ע שמותר לבשל חלב יחד עם בהמה טמאה, ומקור דין זה אף הוא ברשב"א, והתקשו המפרשים מדוע לא חששו בזה משום מראית עין. ועיין שם בש"ך שהסיק שכל מה שאסור משום מראית עין זה רק באכילה ולא בבישול, וכוונת הרשב"א רק לאיסור אכילה. אך למעשה, המעיין ברשב"א יראה שאין כאן קושי כלל, שהרי הוא עצמו כתב להדיא שכל מה שהתיר בישול חלב עם בהמה טמאה זה רק ללא דין מראית עין. ולכאורה יש לומר שהש"ך לא ראה דבריו בפנים.

אלא, מיישב המנחת חינוך, נראה שמכאן סיוע למה שכתב בספר "מעבר יבוק" (לרבי אהרון ברכיא ממודינא), שאם אחד מתפלל על רבו לפני הקב"ה, אסור להוסיף לו תארי כבוד- כגון אדוני רבי וכדומה- שהרי לפני הקב"ה אין אף אחד שמגיעים לו שום תארי כבוד. והראיה לזה, שבגמרא בשבת (נו.) כתוב שאוריה החיתי נחשב למורד במלכות משום שקרא ליואב "אדוני יואב" בפניו של דוד. וקל וחומר גם לגבי הקב"ה- א"א להוסיף תארים לפניו לבשר ודם. וכן לגבי אלעזר, שהרי הוא אמר "אשר ציווה ה' -" מכיוון שהזכיר את שמו של הקב"ה, לא היה יכול לקרוא למשה "אדון" באותה שעה.

אבל עדיין קשה, שהרי בספר יהושע מצינו כמה פעמים שיהושע אומר את שמו של משה בלי שום תואר ("משה עבד ה'") ולא הוסיף "אדוני" או משהו כזה.

אולם, בספר "מנחת יצחק" כתוב, שבאמת, כאשר מזכיר אדם את שמו של רבו בתוספת התואר הראוי לו, מותר לעשות את זה. והתואר "עבד ה'" הוא תואר גדול מאד, אפילו יותר מ- "רבי" כמו שכתוב רש"י (במדבר יב, ח) "ומדוע לא יראתם לדבר בעבדי במשה" - "וז"ל "אינו אומר "בעבדי משה" אלא "בעבדי במשה" - בעבדי אף ע"פ שאינו משה, במשה אפילו אינו עבדי, כדאי הייתם ליראה מפניו". ולכאורה עפ"ז אפשר שאפילו לפי הש"ך, שאומר שגם אם מוסיף תואר כבוד אסור להזכיר את שם רבו בפניו של רבו, לגבי מי שהתורה קוראת לו עבד ה' ואתה מזכיר את התואר הזה, בכה"ג מותר, אפילו בפני רבו.

"ויואמר אלעזר אל אנשי הצבא הבאים למלחמה זאת חוקת התורה אשר צווה ה' את משה"

לכאורה נראה שאלעזר אמר את דבריו בפני משה- וא"כ, מקשה המנחת חינוך, איך קרא אלעזר לרבו בשמו והרי השו"ע (י"ד סי' רמב סעי' טו) פוסק- "אסור לתלמיד לקרוא לרבו בשמו לא בחייו ולא במותו"?!

וכן קשה לגבי יהושע, שאמר (במדבר י"א כח) "אדוני משה כלאם". החיד"א (ספר מראית העין סנהדרין ק.) הביא שיש מי שרצה ליישב שזהו משום שהשם "משה" עצמו הוא בגדר תואר כבוד יותר מכל תואר אחר (כגון "הרב", "רבינו" וכדו') כמו שמצינו בגמ' (ביצה לח.): "משה שפיר קאמרת" ופסק הרמ"א "וכל זה דוקא כשאינו מזכיר רק שמו לבד, אבל מותר לומר ר' מורי פלוני". אלא, שהחיד"א עצמו דוחה את זה, משום שאין להוציא דין ע"פ סודות ורמזים, ויש לנו ללמוד מפשט הכתוב שגם בפניו כשאומר "מורי פלוני"- מותר, כי ודאי שאילו היה אסור- לא היה כותב הכתוב כך, ולא היה סומך שנעשה גימטריה וסודות.

ובכלל, הש"ך כותב שהיתר זה שהובא ברמ"א, אינו אלא שלא בפניו (של רבו)- אבל בפניו, אין להזכיר את שמו כלל, אלא רק לקרוא לו רבי. וכאן, כאמור, נראה שאלעזר דיבר בפני משה, וכן לגבי יהושע?

נכלל בזו השנייה. וזוהי הבעיה במבחנים בתשלום על ספר התניא. המבחנים שעורכת ישיבת כרם ביבנה הם על ספרים מהקבוצה הראשונה, אך מבחנים על ספר התניא עשויים, ולדידי קרוב הדבר להיות ודאי, להסיט את הבחור מללמוד ספרים שהוא באמת צריך ללמוד תחילה, בין מהקבוצה הראשונה שהגדרנו, בין מהקבוצה השנייה. למעשה, ספרים אחרים יועילו לו יותר, אך הבחור מוכה סנוורי הכסף מוותר עליהם לטובת לימוד ספר שהשפעתו פחות קריטית בשלב זה. אמנם אדם זה אינו מפסיד, כאדם הקורא בתורה, אך לא בהכרח שזה מה שנכון לו. אכן, יהיה זמן שיפוצו מעיינותיך, אך לכל זמן ועת.

בעניין עצם מתן הכסף תמורת המבחן- סבורני שדיון זה בעניין האיזון שבין 'לשמה' ל'שלא לשמה' אינו קשור לעצם הדיון על ספר התניא, והדברים פשוטים.

עלתה בשבוע שעבר טענה נוספת, שיש להידרש אליה בקצרה, שלא יהא בחינת "הואיל והווי יתבי רבנן ולא מחו ביה, ש"מ קא ניחא להו"⁶. איסור לשכנע אדם בהשקפה מסויימת הוא בעבודה זרה או בלעבור על דברי תורה.⁷ כל דבר שאינו נכלל בכלל זה, בוודאי לימוד תורה, גם אם אינו הלימוד הראוי לאותו אדם באותו רגע, הוא לכל היותר בכלל מכשילו בעצה רעה, אבל ודאי שמי שמאמין בשיטה מסויימת, כל עוד היא לגיטימית, רשאי לשכנע אנשים בצדקת דרכו, ואולי במידה מסויימת ובכלים הנכונים, אף ראוי לו לעשות כך.

יה"ר שנזכה כולנו לגדול בכל ענפי התורה מתוך אהבת חינו ומנהג כבוד זה בזה, וכך נזכה לראות בביאת גואל.

בשבוע שעבר נכתבו, במסגרת מדור דור דעה, דברים שלא היו מדויקים דיים. אע"פ שלצערי לא זכיתי לקרות ולשנות ולשמש ת"ח כל צרכי, אשתדל להעמיד דברים על דיוקם במידה הראויה.

כאשר ניגש בחור צעיר ללמוד תורה, הוא עשוי למצוא את עצמו משתומם אל מול מדף הספרים. מאז נתן לנו הקב"ה את התורה שבכתב, נוספו עליה עוד תילי תילים של הלכות וחיבורים בתורה שבע"פ, והאדם עשוי למצוא את עצמו נבוך: כל כך הרבה ספרים, וכל כך קצת זמן ללמוד אותם. מנין יש להתחיל?

ברי לי מבחינה זו, שהתשובה נחלקת לשנים. בחלק הראשון - כל הדברים שחובה על כל יהודי לדעת: כ"ד ספרים של תורה שבכתב ופירושם, ביחוד אלה שנקבעו כנכסי צאן ברזל, כמו רש"י על התורה¹; ספרי היסוד של תורה שבעל פה - משנה ותלמוד, גופי הלכות וטעמיהן (וקונטרסי השיעורים של ר' דוד קב); יסודות האמונה, כמו ספר הכוזרי, ספרי רס"ג,² הרמב"ם, ספר העיקרים, פירושי התורה של הרמב"ן, וספרים אחרים.³

החלק השני הוא הדברים שיתרמו לבנין אישיותו של הנער, על פי נטיית ליבו. אמת, חובה על כל יהודי לדעת את כל התורה כולה לפי יכולת השגתו, אך הרבה אנשים לא זוכים להגיע למטרה גדולה זו, ועל העולה במעלות התורה להתחיל, לצד אותם דברים שמנינו בחלק הראשון, מדברים המדברים על ליבו, ועוזרים לו לגבש אישיות והשקפה הראויות ליהודי יר"ש.

וכאן אני מתייחס באופן ישיר לדברים שנכתבו בכמה זו בשבוע שעבר. אמת, ספר התניא הוא ספר חשוב ביותר שיש ללמוד אותו, ואני עשוי לקבל את הטענה שהוא אינו זוכה לתשומת הלב לה הוא ראוי⁴, אך הוא באופן חד משמע לא נמצא בקטגוריה הראשונה. ספר התניא הוא איננו התנ"ך, הוא איננו משנה או תלמוד, והוא איננו יסודי כפירוש רש"י עה"ת⁵. על כורחך שאם ספר התניא לא נכלל בקבוצה הראשונה, הוא

¹ וכמובן תרגום. תשאלו את הר"ב ד"ר פון.

² בדגש, כמובן, על אמונות ודעות.

³ על מחשבי הספרייה מסתובבת רשימה מורחבת של ספרי מחשבה מומלצים. עיי"ש.

⁴ ולא כאן המקום לדון בכך.

⁵ ואם יטען מאן שהוא חשיבות כזאת נקבעת בפרספקטיבה היסטורית, אשיב שהדבר נכון, ואין הוא גורע מאומה מדבריי.

⁶ גיטין נ"ו ע"א, עיי"ש.

⁷ עצם הקישור בין תנועת חב"ד לאיסורים אלה הוא לכל הפחות מתמיה ביותר; מה גם שהשימוש במונח "מסיון" משווה את דרכי הפעולה של חב"ד - במקרה הגרוע, לימוד תורה "שלא לשמה" - לדרכי הרמבי"ה והשקף של אויביו.

